

Egy rész az Ó-magyar Mária-siralom magyarázatából.

Az Előszó.

Az *Ó-magyar Mária-siralom* a legközvetlenebb bizonyítéka az Árpád-kori magyarság vallásos áhitata mélységének, a legragyogóbb emléke Árpád-kori vallásos irodalmunk magas színvonalának, és kellő vizsgálódás után rávezet bennünket nemcsak arra, hogy a keresztyénség és magyarság mennyire egybeforrott az Árpádok országlása alatt, hanem arra is, hogy a keresztyénséggel járó nyugati irodalmi hatás előtt mily magas színvonalon állott a magyar verselő művészet, és hogy az a papság, mely az egyetemes hit kincseit megnyitotta a magyarságnak, jó példát mutatott abban is, mint kell az ősi nemzeti műveltség értékeit átmenteni új, nyugati műveltségünk elemei közé.

„Alig tehető fel“ — mondja *Horváth János* „A Magyar Irodalmi Műveltség Kezdetei“ című könyvében (90. l.) — „alig tehető fel, hogy a Siralom első vagy éppen egyetlen műve lett volna a fordítónak“.

Bizonyosan nem!

Amaz 1300 körüli, magában álló mű mögött látnunk és becsülnünk kell amia régi kor nagy magyar lyricusát, bár alkotásai ez egyen kívül mind elvesztek a szerző nevével együtt. Nevét középkori szokás szerint bizonyára egykorú olvasói sem ismerték, hiszen a nem maga dicsőségét, hanem Istenét szolgáló szerző célja nem az volt, hogy az ő személyét ismerjék, hanem csak, hogy az ő szavát megértsék.

Ezt a célját, mely egyedüli jutalma lehetett, el is érhette a maga korában, és ez ön dicsőségétől elrejtőző énekszerzőnek egyetlen jutalma csak az lehet ma is, ha buzgó szívvel, dalamos ajakkal mondott verseit igyekezünk megérteni mink is.

De az a sok század, mely bennünket a középkori vallásos irodalomtól és az Árpád-kori magyar nyelvtől elválaszt, megnehezíti a régi szöveg megértését, megkönnyíti helytelen fölfogását, rosszul vagy hiányosan értését: a meg nem értés vagy ferdítve értés pedig méltatlan büntetése minden igazi írónak. Árpád-kori nagy írónk emléke iránt való kötelesség tehát addig magyaráznunk az Ó-magyar Mária-siralom ígéit, míg el nem hárítjuk az akadályokat a szerző szavainak jelentése és a mai olvasók értelmé között.

E pillanatban azonban fülembé csendül egy kiváló nyelvtudós kérdése, melyet több évvel ezelőtt intéztem hozzám annak hallatára, hogy az Ó-magyar Mária-siralomhoz írtam szövegmagyarázatokat:

— Hát van azon még magyarázni való?

Ezért előzetes önigazolásul ide vetem rövid táblázatban azokat az Ó-magyar Mária-siralom szavairól való jelentésmegállapításokat, melyek a magyar középkor e legszebb költői emlékének teljes értését és élvezését megghiúsítják.

ÓMS szövegében	Helytelen értelmezések	Helyes értelmezés
1. <i>fepedyk</i>	1. sopánkodom, sápadok, bágyadok; süppedek, süllyedek	1. zokogok
2. <i>kyniuhhad</i>	2. könnyítsed; kinyűjed	2. kinyűjtsad azaz kivonjad
3. <i>Scegenul</i>	3. szegenyül	3. szégyenül azaz meg-szégyenítettik, meggyaláztatik
4. <i>hioll</i>	4. hígul, higgá válik	4. hull
5. <i>therthetyk</i>	5. A tör vagy tettet ige származéka	5. A tér ige származéka
6. <i>qui</i>	6. ki (igekötő)	6. ki (névmás)
7. <i>hyul</i>	7. hiúl azaz fogy, ki-ürül, megszűnik, hija lesz, hiúsul; hűl	7. enyhül
8. <i>ez bu thuruth</i>	8. e bú-tört	8. a bűnnek e törét

ÓMS szövegében	Helytelen értelmezések	Helyes értelmezés
9. ualallal	9. valósággal ; bíróval; ítélet alapján; válással	9. boldogsággal
10. hul	10. hal (ige)	10. holott azaz mikor
11. kynza//al	11. kínzással	11. kínzassal
12. huztuzwa	12. meghúzzalva azaz keresztre feszítve	12. húzva-vonva azaz uton mentében rángatva
13. wklelue	13. öklelve (lándzsával)	13. öklözve (kézzel)
14. leg	14. legyen (3. szem.)	14. légy (2. személy)

Ennyi a tévedés azon egy lapnyi szöveg magyarázásában, mely egyetlen lapnyi szöveg alapján kell képet alkotnunk sok századnyi letűnt időnek magyar versszerzéséről. Nagy baj, ha a nyelvtörténet nem siet segítségére az irodalomtörténetnek (ezért vállalkoztam nyelvész létemre az Ó-magyar Mária-síralom fejtegetésére) és nagy baj, ha a nyelvtudomány nem hívja segítségül az irodalomtudományt (ezért alkalmazom a következőkben a stylustörténeti módszert — így nevezem —, melyre már több esetben voltam bátor fölhívni a figyelmet, gyakorlatilag is bemutatva e módszer eredményes alkalmazását (vö. *Mészöly*: A Halotti Beszéd tárgyas elbeszélő mult alakjai magyar és finnugor szempontból 48—61., 73—76., 78—82. l.).

Mészöly Gedeon.